

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-66>

УДК 332.143

Економічна характеристика міжрегіональних диспропорцій

Стегней М.І.

доктор економічних наук, професор,
декан факультету економіки, управління та інженерії
Мукачівського державного університету

Работін Ю.А.

старший викладач кафедри економічної теорії
та фінансово-економічної безпеки
Одеської національної академії харчових технологій

Архангельська А.-М.І.

студентка
Ужгородського національного університету

У статті здійснено економічну характеристику міжрегіональних диспропорцій. Проаналізовано динаміку інтегрованого статистичного показника, що характеризує економічний розвиток регіону. Охарактеризовано показники диференціації економічного розвитку, зовнішньоекономічної та науково-інноваційної діяльності регіонів України. Окреслено конкурентні переваги регіональної структури України.

Ключові слова: регіональний розвиток, міжрегіональні диспропорції, зовнішньоекономічна діяльність, науково-інноваційна діяльність.

Стегней М.И., Работин Ю.А., Архангельская А.-М.И. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕЖРЕГИОНАЛЬНЫХ ДИСПРОПОРЦИЙ

В статье осуществлена экономическая характеристика межрегиональных диспропорций. Проанализирована динамика интегрированного статистического показателя, характеризующего экономическое развитие региона. Охарактеризованы показатели дифференциации экономического развития, внешнеэкономической и научно-инновационной деятельности регионов Украины. Определены конкурентные преимущества региональной структуры Украины.

Ключевые слова: региональное развитие, межрегиональные диспропорции, внешнеэкономическая деятельность, научно-инновационная деятельность.

Stehnei M., Rabotin Y., Arkhanhelska A.-M. ECONOMIC CHARACTERISTICS OF INTERREGIONAL DISPROPTION

The article deals with the economic characteristics of interregional disproportions. The dynamics of the integrated statistical indicator that characterizes the economic development of the region is analyzed. Characterized by the indicators of differentiation of economic development, foreign economic and scientific and innovation activity of the regions of Ukraine. The competitive advantages of the regional structure of Ukraine are outlined.

Keywords: regional development, interregional disproportions, external economic activity, scientific and innovative activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний економічний стан регіонального розподілу України характеризується нерівномірністю. Міжрегіональні диспропорції посилюють диференціацію населення за рівнем життя, за рівнем безробіття, спонукають до зовнішньої трудової міграції та унеможливають вирішення соціальних проблем за рахунок внутрішніх сил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічного розвитку регіонів висвітлюються у наукових працях багатьох учених, серед яких зарубіжні: С. Фаруда-Парр, В.Р. Буко-

віч, Т. Ронен та вітчизняні: О.Б. Бутнік-Сіверський, В.М. Геєць, Ю.В. Гава, Е.М. Лібанова, А.Є. Никифоров, В.А. Семикіна та ін. Проте багатогранність та особливість цього питання в умовах розвитку трансформаційних процесів доводять необхідність додаткових досліджень соціалізації економічного розвитку на рівні регіональних соціально-економічних систем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є формування теоретико-методологічних та прикладних засад економічної характеристики міжрегіональних диспропорцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтегрованим статистичним показником, що характеризує економічний розвиток регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП), він відображає роль регіону в створенні валового внутрішнього продукту. «Валовий регіональний продукт (ВРП) вимірюється вартістю товарів та послуг, виготовлених регіоном для кінцевого використання» [1]. Динаміка валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу представлена в табл. 1.

Досліджувана за 2012–2016 рр. динаміка валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу свідчить про поступове зростання цього показника у цілому по Україні та для її окремих регіонів. У цілому по Україні валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу зріс у 1,506 рази, або на 50,6%. Усі без винятку області України характеризуються зростанням валового регіонального продукту в розрахунку на одну

особу за 2012–2016 рр. Найбільшим зростанням досліджуваного показника відзначилися Кіровоградська (+111,1%), Миколаївська (+101,7%) та Херсонська (+104,3%) області. Найвищий рівень величини валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу притаманний місту Києву, а серед областей у 2016 р. лідирували Полтавська (81 145 грн.), Дніпропетровська (75 396 грн.) та Київська (74 216 грн.) області, а найнижчий – Луганській області (14 251 грн.).

Крім загальних тенденцій зростання валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу, науковці відзначають зростання міжрегіональної диференціації. «Так, у 2016 р. коефіцієнт диференціації ВРП на одну особу порівняно з 2011 р. зріс із 3,2 до п'яти разів. Найбільші міжрегіональні відмінності спостерігалися за такими економічними показниками: загальний обсяг експорту товарів (коефіцієнт диференціації – 49,2), загаль-

Таблиця 1

**Динаміка валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу
(у фактичних цінах, грн.)**

	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2012
Україна	32002	33473	36904	46413	55899	1,746734579
Вінницька	20253	22303	27249	37270	46615	2,301634326
Волинська	19249	19817	23218	30387	34310	1,782430256
Дніпропетровська	44650	46333	53749	65897	75396	1,688600224
Донецька	38907	37830	27771	26864	32318	0,830647441
Житомирська	19551	20286	23678	30698	38520	1,970231702
Закарпатська	17088	17044	19170	22989	25727	1,505559457
Запорізька	30656	30526	37251	50609	59729	1,948362474
Івано-Франківська	23379	24022	27232	33170	37220	1,592027033
Київська	40483	39988	46058	60109	74216	1,833263345
Кіровоградська	22082	25533	29223	39356	47469	2,149669414
Луганська	25950	24514	14079	10778	14251	0,549171484
Львівська	24387	24937	28731	37338	45319	1,858326157
Миколаївська	24838	27355	30357	41501	50091	2,01107,7%670827
Одеська	27070	29118	31268	41682	50159	1,85293683
Полтавська	38424	39962	48040	66390	81145	2,111831147
Рівненська	18860	19003	24762	30350	33958	1,800530223
Сумська	21722	23517	26943	37170	41741	1,921600221
Тернопільська	16644	16819	20228	24963	29247	1,757209805
Харківська	29972	31128	35328	45816	57150	1,906779661
Херсонська	17910	19311	21725	30246	36585	2,042713568
Хмельницька	19920	20165	24662	31660	37881	1,901656627
Черкаська	24558	26168	30628	40759	48025	1,955574558
Чернівецька	14529	15154	16552	20338	23365	1,608162984
Чернігівська	22096	22603	26530	35196	41726	1,88839609
м. Київ	97429	109402	124163	155904	191736	1,967956153

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

Таблиця 2

Показники диференціації економічного розвитку регіонів України

Показники	Основні економічні характеристики			Виробничий потенціал		
	ВРП на 1 особу, грн.	Капітальні інвестиції на 1 особу, грн.	Обсяг реалізованої промислової продукції на 1 особу, грн.	Виробництво валової продукції сільського господарства на 1 особу, грн.		
2011	3,2 (мах. – Дніпропетровська – 42068; мін. – Чернівецька – 13228)	5,2 (мах. – Київська – 10318,1; мін. – Житомирська – 1973,4)	13,5 (мах. – Донецька – 60544,6; мін. – Чернівецька – 4495,3)	4,3 (мах. – Черкаська – 11308; мін. – Донецька – 2595)		
2015	6,1 (мах. – Полтавська – 66390; мін. – Луганська – 10778)	15,1 (мах. – Київська – 14121,6; мін. – Луганська – 932,9)	12,3 (мах. – Дніпропетровська – 92665,5; мін. – Чернівецька – 7499,9)	7,2 (мах. – Черкаська – 11722; мін. – Донецька – 1621)		
2016	5 (мах. – Полтавська – 81145; мін. – Луганська – 14251)	10,3 (мах. – Київська – 19340,1; мін. – Луганська – 1877,4)	10,3 (мах. – Дніпропетровська – 106550,5; мін. – Чернівецька – 10369)	7,6 (мах. – Вінницька – 13355; мін. – Донецька – 1766)		

Джерело: складено на основі [2]

Таблиця 3

Показники диференціації зовнішньоекономічної та науково-інноваційної діяльності

Показники	Зовнішньоекономічна діяльність			Науковий та інноваційний потенціал		
	Прямі іноземні інвестиції на 1 особу, дол. США	Загальні обсяги експорту товарів, млн. дол. США	Загальні обсяги імпорту товарів, млн. дол. США	Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, од.	Кількість промислових підприємств, що займаються інноваційної діяльністю, од.	Кількість промислових підприємств, що впроваджують інновації, од.
2011	53,3 (мах. – Дніпропетровська – 3062,5, мін. Тернопільська – 57,4)	125,9 (мах. – Донецька – 17197,6; мін. Чернівецька – 136,6)	28,4 (мах. – Донецька – 4622,8; мін. Чернівецька – 163)	31,5 (мах. – Харківська – 189; мін. Хмельницька – 6)	12,2 (мах. – Харківська – 146; мін. м. Севастополь – 12)	20,5 (мах. – Харківська – 82; мін. м. Севастополь – 4)
2015	26,6 (мах. – Дніпропетровська – 1229,1, мін. Тернопільська – 46,2)	59,1 (мах. – Дніпропетровська – 6399,0; мін. Чернівецька – 108,3)	41,1 (мах. – Дніпропетровська – 3225,3, мін. Чернівецька – 78,4)	20,7 (мах. – Харківська – 166; мін. Хмельницька – 8)	13 (мах. – Харківська – 117; мін. Чернівецька, Луганська – 9)	13,9 (мах. – Харківська – 97; мін. Луганська – 7)
2016	23,5 (мах. – Дніпропетровська – 1074,7, мін. Тернопільська – 45,8)	49,2 (мах. – Дніпропетровська – 5864,8; мін. Чернівецька – 119,3)	35,9 (мах. – Дніпропетровська – 3443,6; мін. Чернівецька – 95,8)	20 (мах. – Харківська – 160; мін. Хмельницька – 8)	12,2 (мах. – Харківська – 110; мін. Луганська – 9)	15,5 (мах. – Харківська – 93; мін. Луганська – 6)

Джерело: складено на основі [2]

ний обсяг імпорту товарів (35,9), обсяг прямих інвестицій на одну особу (23,5), кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (15,5), обсяг реалізації промислової продукції на одну особу (10,7)» [2]. Рівень міжрегіональних відмінностей для основних економічних характеристик та для виробничого потенціалу наведений у табл. 2.

Дані таблиці свідчать про структурні зрушення диференціації капітальних інвестицій у регіональному розрізі. Коефіцієнт диференціації капітальних інвестицій на одну особу порівняно з 2011 р. зріс з 5,2 до 10,3. Зростанням також характеризується коефіцієнт диференціації виробництва валової продукції сільського господарства на одну особу: з рівня 4,3 у 2011 р. до 7,6 у 2016 р. Дещо вищою є диференціація міжрегіональних відмінностей за обсягом реалізованої продукції на одну особу, її рівень у 2011 р. становив 13,5, а в 2016 р. – 10,3. За основними економічними показниками в 2016 р. Полтавська область характеризувалася найбільшим значенням ВРП на одну особу, а Київська область – найбільшим значенням капітальних інвестицій на одну особу. За виробничим потенціалом у 2016 р. Дніпропетровська область характеризувалася найбільшим значенням реалізованої промислової продукції на одну особу, а Вінницька область – найбільшим значенням виробництва валової продукції сільського господарства на одну особу. Таким чином, для Дніпропетровської області конкурентною перевагою можна вважати промислове виробництво, а для Вінницької – сільськогосподарське виробництво.

Рівень міжрегіональних відмінностей для зовнішньоекономічної та науково-інноваційної діяльності наведений у табл. 3.

Показники диференціації зовнішньоекономічної та науково-інноваційної діяльності, наведені в табл. 3, характеризуються найвищим рівнем варіації між регіонами України. Преваги окремих регіонів за зовнішньоекономічною та науково-інноваційною діяльністю можна вважати їх конкурентними характеристиками. Так, у 2016 р. Дніпропетровська область характеризувалася максимальним значенням коефіцієнтів диференціації зовнішньоекономічної діяльності: за рівнем прямих іноземних інвестицій на одну особу, за рівнем обсягів експорту товарів та за рівнем обсягів імпорту товарів. Тобто для Дніпропетровської області конкурентною перевагою можна вважати її зовнішньоекономічну діяльність.

У 2016 р. Харківська область характеризувалася максимальним значенням коефіцієнтів диференціації наукової та інноваційної діяльності: за кількістю організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, за кількістю промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю та впроваджують інновації. Тобто для Харківської області конкурентною перевагою можна вважати її наукову та інноваційну діяльність.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, на підставі здійсненого аналізу загальних тенденцій економічного розвитку регіонів України шляхом узагальнення та формування системи економічних характеристик міжрегіональних диспропорцій з інтегрованих статистичних показників та коефіцієнтів диференціації можливо виділити конкурентні чинники подальшого економічного зростання, серед яких особливу увагу слід приділити промислому виробництву, науковій та інноваційній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Валовий регіональний продукт у 2016 році. Статистичний збірник / за ред. І.М. Нікітіної. К., 2018. 159 с.
2. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» / наук. ред. В.С. Кравців. Львів, 2018. 157 с.
3. Фактори та особливості екологічно сталого розвитку сільських територій в умовах глобальних викликів / І.О. Іртищева, Т.В. Стройко, М.І. Стегней. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 1. С. 302–310. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_1_37.
4. Шляхи зміцнення місцевої фінансової ініціативи / М.І. Стегней, І.О. Іртищева, І.В. Лінтур. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 1. С. 292–299. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2017_1_34.
5. Stehnei M.I., Lintur I.V. Ways of equalization of economic capacity. Economics and Society: Electronic Scientific Edition. 2016. № 7. P. 602–607. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/>.

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2016) Statystychnyi zbirnyk "Valovyi rehionalnyi produkt u 2016 rotsi" [Statistical Collection "Gross Regional Product in 2016"], Kyiv (in Ukrainian)
2. Kravtsiv V. S. (2018) Terytorialnyi rozvytok i rehionalna polityka v Ukraini: Vyklyky ta priorityty Ukrainy [Territorial Development and Regional Policy in Ukraine: Challenges and Priorities of Ukraine]. DU "Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy. (in Ukrainian)
3. Irtysheva I. O., Stroiko T. V., Stehnei M. I. (2015) Faktory ta osoblyvosti ekolohichno staloho rozvytku silskykh terytorii v umovakh hlobalnykh vyklykiv [Factors and peculiarities of ecologically sustainable development of rural territories in the context of global challenges] Actual problems of the economy, vol 1. pp. 302-310.
4. Stehnei M. I., Irtysheva I. O., Lintur I. V. (2017) Shliakhy zmitsnennia mistsevoi finansovoi initsiatyvy [Ways to strengthen the local financial initiative] Actual problems of the economy, vol 1. pp.292-299
5. Stehnei M. I., I. V. Lintur (2016) Ways of equalization of economic capacity. Economics and Society: Electronic Scientific Edition, № 7. – pp.602-607. Access mode: <http://www.economyandsociety.in.ua/>